

Владимир Вулетић

Кина и глобална неједнакост

Апстракт

У тексту се излажу основни увиди о вези између убрзаног кинеског економског раста током последњих 40 година и неједнакости као једне од централних социјалистичких вредности. Показује се да је током тог периода нагли економски раст био један од фактора који је довео до пораста унутрашњих неједнакости, али је истовремено представљао и кључни чинилац заустављања и благог смањења глобалних неједнакости. Период који је пред нама показује да ли је Кина глобални геополитички играч који ће успоставити глобални поредак заснован на смањењу неједнакости или представља „соло играча“ незаинтересованог за глобални поредак већ искључиво за сопствене интересе.

Кључне речи:

Кина, економски раст, унутрашње доходне неједнакости, глобалне доходне неједнакости

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

С обзиром на то да је конференција која је била повод за настанак овог рада посвећена обележавању стогодишњице Комунистичке партије Кине треба одмах истаћи да питање материјалних неједнакости није само економско већ и идеолошко и политичко, што га на директан начин доводи у везу са улогом КПК. Наиме, колико год се економисти трудили да питање неједнакости повежу са економским законитостима оно се увек изнова поставља и као идеолошка дилема подложна политичким утицајима. Понекад се та дилема јавља као питање избора – раст или једнакост, а данас све чешће видимо да се поставља као трилема која би могла да се изрази као питање да ли желимо економски раст, или демократију и људска права, или једнакост и безбедност.

Управо на овај начин могли бисмо интерпретирати Родрикову тезу да није могуће у исто време обезбедити глобализацију (економски раст)¹, националну државу (сигурност и једнакост) и демократију (Родрик, 2013). С друге стране, на сличан начин Милановић указује да убрзани раст подразумева ограничавање одређених слобода (Милановић, 2021).

У јавном говору се често као синоними користе појмови сиромаштво и неједнакост. Мада погрешно, то поистовећивање није случајно. Постоји прећутна претпоставка о нултом збиру моћи која гласи – да моћ једног актера може расти само уколико опада моћ другог актера у неком односу. У том смислу, економска моћ није изузетак. Другим речима, да би неко био богат неко други мора бити сиромашан, дакле, што је неједнакост већа то је и сиромаштво веће. Међутим, могуће је тврдити и супротно. Што је укупно богатство неког друштва мање то је и неједнакост мања.² Најмања неједнакост постоји у друштвима у којима је сиромаштво највеће, односно у којима нема ничега што би могло да се подели међу његовим члановима. Чим се појави богатство одмах долази до проблема његове расподеле и до појаве неједнакости у расподели. Као што показује Кузњецова крива, до одређеног нивоа економски раст и неједнакост се налазе у позитивној корелацији. Међутим, поента Кузњецове идеје је да у одређеном тренутку управо раст, односно фактори који га подстичу чине да неједнакост почиње да опада.³

¹ Мада се не би сви аутори у потпуности сложили са тезом да отвореност земље води убрзаном расту, чини се да је превладало мишљење да постоји чврста веза између раста и глобализације (Гргурић, 2004). Том схватању доприноси класична економска доктрина која повезује економски раст са повећањем обима размене, тако и емпиријски подаци који сведоче о убрзаном расту земаља које су предњачиле у глобализацији (Долар и Кели, 2001). Све то је утицало да се раст и глобализација посматрају готово као синоними. По свему судећи, чини се да и Родрик прихвата то гледиште.

² То не важи *vice versa*, али се упркос томе често изводи – не нужно тачна импликација, да мањи ниво неједнакости подразумева веће сиромаштво. Ова теза је посебно била популарна у време поткопавања социјалистичког вредносног система. Тада се, наиме, тврдило да ураниловка инхерентна социјалистичким вредностима дестимулише запослене да раде више и боље, па то води економској стагнацији.

³ Кузњецова идеја је да је то последица постепеног преласка радника из занимања са нижим у занимања са вишим нивоом дохотка која су повезана са технолошким развојем и образовањем, односно са преласком из сектора пољопривреде, који тражи нискоквалификовану радну снагу, у индустријски сектор, који тражи квалификоване а самим тим и боље плаћене раднике. У почетку прелазак дела радника у индустријски сектор повећава неједнакост, али када читава привреда доминантно постане заснована на индустрији неједнакост се смањује. Отуда произлази и да ће земље на нижем нивоу развоја имати виши степен неједнакости од оних развијенијих које су досегле пуну модернизацију.

УНУТРАШЊЕ НЕЈЕДНАКОСТИ

Ове уводне напомене биле су важне да би се разумело да је раст економских неједнакости у Кини – што је често елелиборирана тема, последица, пре свега, снажног економског раста до кога је дошло у последњих четрдесетак година, а не напуштања социјалистичких вредности.

Међутим, као што упозорава Милановић, ниво унутрашњих неједнакости у Кини због њене величине и других особености је последица много комплекснијег сплета фактора. Један од најважнијих јесу унутрашње неједнакости између провинција. Како истиче Милановић, „Једно упоредно истраживање показало је да око 22 одсто кинеске неједнакости проистиче из само две структурне одлике – неједнакости између провинција и неједнакости између урбаних и руралних подручја”⁴ (Милановић, 2021а). До сличних закључака долази и Ли Ши (Li Shi), који истиче да је „током последње три деценије кинески привредни раст био међу најбржим у свету. У исто време, земља је доживела један од најбржих пораста неједнакости у приходима и богатству” (Li, 2016, р. 1). Као један од најважнијих фактора пораста неједнакости он истиче управо дискрепанцију између руралних и урбаних подручја. У том смислу се каже: „Јаз прихода између градских и сеоских домаћинстава значајно се повећао од средине 1980-их, а посебно између 1997. и 2008, тако да је приход по становнику три пута већи у урбаним него у руралним подручјима. Овај јаз у приходу између града и села одиграо је све важнију улогу у неједнакости прихода у Кини у целини (Li, 2016, р. 3). Међутим, у закључку овај аутор наводи да је након 2008. године „Гини коефицијент који мери неједнакост у приходу стабилизовао и чак почео да опада” (Li, 2016)⁵.

Осим поменутог, Милановић истиче још један важан фактор повећања неједнакости – који је из разумљивих разлога тешко егзактно мерити, али на који указују управо генерални секретар и врх КПК. Реч је о раширеној корупцији повезаној са политичким капитализмом. Мада има мишљења да у извесној мери тај вид корупције убрзава раст јер подстиче партијске руководиоце на нижим нивоима да брже одговарају на захтеве приватног капитала, она, генерално, због тешко мерљивог, али људима очигледног повећања неједнакости, угрожава стабилност политичког

⁴ Поређења ради, ове неједнакости у САД „производе само око 2 одсто укупне неједнакости”.

⁵ Мада о томе не говори, може се претпоставити да је заустављање тренда раста неједнакости последица поменутих фактора о којима је говорио Кузњец.

система, па су честе антикорупцијске кампање које покреће сам врх партије (Милановић, 2021а).

КИНА И СМАЊЕЊЕ ГЛОБАЛНЕ НЕЈЕДНАКОСТИ

Видели смо у кратким цртама на који начин је брзи економски раст Кине повезан са унутрашњим неједнакостима. То је често дискутована тема па се њоме нећемо детаљније бавити. Наш је првенствени циљ да покажемо другу страну медаље, односно како је раст Кине, који је, с једне стране, довео до пораста унутрашњих неједнакости, на парадоксалан начин, утицао на опадање нивоа глобалних неједнакости и какве последице то оставља на светски поредак.

Пре свега, поставља се питање шта уопште значи појам глобалне неједнакости? Донедавно је било уобичајено да се говори о два типа неједнакости. Први се односи на неједнакости унутар земаља, а други тип на неједнакости између земаља (Гргурић, 2004).

Када се говорило о неједнакости у свету увек се указивало на неједнакост међу земљама. Та неједнакост је најчешће мерена поређењем бруто националних доходака по глави становника. Посебно важне су биле граничне вредности које су се односиле на најбогатије и најсиромашније земље. На пример, ако би се данас поредили подаци између земаља као што су Бурунди, ДР Конго, Нигер, Мозамбик, Малави, на једној страни, и земаља као што су Катар, Макао, Луксембург, Сингапур, на другој, видело би се колико су неједнакости данас велике.

На основу таквих поређења могло се установити, на пример, да је током последња два века неједнакост расла упоредо са порастом укупног светског дохотка и да је била повезана са индустријском револуцијом, а касније и са глобализацијом. Међутим, с обзиром на огромне разлике у величини земаља, на основу ових поређења није било јасно да ли се заиста повећава или смањује неједнакост између људи. Поред тога, поређење бруто националног дохотка губило је из вида унутрашње неједнакости које, како смо видели на примеру кинеских провинција, могу бити изразито велике. У том смислу, од веће помоћи није било ни пондерисање које узима у обзир број становника неке земље јер је још увек реч о поређењу земаља а не конкретних људи на које се заправо мисли када се говори о неједнакостима.

Из тог разлога је Бранко Милановић прихватио методологију за мерење глобалних неједнакости којом заправо покушава да измери разлике у приходима домаћинстава. Подаци о приходима се прикупљају помоћу анкета на репрезентативном узорку домаћинстава из читавог света. Дакле, популацију на коју се односи узорак представљају сва домаћинства на свету. Јасно је да на тај начин подаци о глобалној неједнакости укључују како унутрашње неједнакости тако и неједнакости између земаља, а на крајњи резултат утиче и величина земље.

Овај начин мерења неједнакости довео је до неочекиваних сазнања о њиховом кретању. Кључни налаз био је везан за чињеницу да се, упркос увреженом схватању о енормном повећању неједнакости у свету, глобална неједнакост лагано смањивала током последњих неколико деценија (Милановић, 2018).

Објашњење овог парадоксалног закључка налази се управо у брзом економском расту Кине као најмногљудније земље на свету. Нарочито значајан утицај на тренд смањивања глобалних неједнакости имао је велики пораст дохотка градског становиштва у тој некада сиромашној земљи. Другим речима, није исто ако расте доходак половини кинеске популације и ако расте доходак половини популације неке земље која има пар милиона становника без обзира колико тај раст био велик.

Другим речима, кључни чинилац смањења глобалних неједнакости био је, пре свега, убрзан кинески раст.⁶

Наравно, када је реч о овим трендовима мора се имати у виду да је реч о релативним променама. У апсолутним величинама смањење неједнакости није тако очигледно јер су почетне позиције биле такве да процентуално већи пораст најсиромашнијих у апсолутним износима има мање вредности него процентуално мањи пораст богатих.

Међутим, када је о Кини реч она је успела да и у релативном и у апсолутном смислу направи помаке који су је извели из сиромаштва и од земље у развоју учинили средње развијеном земљом. Тако је, на пример, просечан доходак градске популације у Кини данас виши него просечан доходак најмање развијених земаља ЕУ, а очекује се да ће тај просек ускоро достићи просек ЕУ.

⁶ Милановић указује да су две силе током протеклих неколико деценија утицале на раст неједнакости – раст неједнакости унутар земаља и знатно бржи раст доходака у развијеним него неразвијеним земљама. Међутим, с друге стране, брзи раст Кине и Индије представљао је „изједначавајућу силу” (Милановић, 2012, стр. 130). Овај кинески економски успех учинио је да и пораст неједнакости у бившим социјалистичким земљама, до кога је дошло током девете деценије прошлог века услед политичког и економског колапса СССР-а и земаља Источног блока, није довео до повећања глобалних неједнакости, већ само до ублажавања тренда њиховог смањења.

ИМПЛИКАЦИЈЕ ЕКОНОМСКОГ РАСТА КИНЕ

Међутим, последњи налази показују да услед брзог економског развоја улога Кине у глобалним неједнакостима може бити промењена. Као што наводи британски нобеловац Ангус Дитон (Angus Deaton), убрзани раст Кине сада прети да повећа глобалну неједнакост јер више од 4,5 милијарди људи на планети сада се налази испод примања просечног Кинеза (Deaton, 2021).

У тексту посвећеном кретању глобалних неједнакости током пандемије Ковид 19 овај аутор закључује да је током 2020. године дошло до благо повећања глобалних неједнакости, али не због заостајања сиромашних за богатим земљама услед проблема са пандемијом већ због тога што је и у тим условима Кина доживела значајан раст. Другим речима, у свету који броји 7,8 милијарди становника, чак 4,4 милијарде је сиромашније од 1,4 милијарде Кинеза. Укратко, закључује Дитон, „када Кина расте брже, то повећава глобалну неједнакост дохотка пондерисану популацијом, уместо да је смањује, као што је то био случај током последњих 40 година. У глобалном смислу, Кина више није сиромашна земља и њен раст, који је бржи него у другим земљама, учиниће свет више неједнаким. Управо се то догодило током пандемије” (Deaton, 2021, p. 14).

Година пандемије би у смислу глобалних неједнакости могла постати преломна. Међутим, и то је сада круцијално питање, да ли ће кинески развој и Кина као социјалистичка земља у новим околностима постати носилац глобалне промене тренда који ће довести до смањења глобалних неједнакости или ће се искључиво руководити националним интересима попут соло играча и почети да доприноси повећању глобалних неједнакости? Нема сумње, а видели смо да већ постоје такве назнаке, да ће Кина решити проблем раста унутрашњих неједнакости. У томе јој на руку иду и економске законитости на које је указао Кузњец. Суштинско је, међутим, питање да ли ће независно, па и супротно од економских законитости, Кина успети да заустави и преокрене наговештени тренд повећања глобалних неједнакости?

Одговор је једноставан. Да би глобална неједнакост опадала у наредним деценијама упркос расту Кине потребан је раст у још више земаља у развоју, посебно у афричким земљама. Чини се да данас понајвише од Кине зависи да ли ће те земље имати бржи економски раст. Управо у томе ће се видети кључна улогу КПК. Уколико, независно од питања економске профитабилности, учини напор и помогне расту земаља у развоју Кина ће допринети опадању глобалних неједнакости у наредном периоду.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гргурић, И. (2004). Глобализација, раст, неједнакост и сиромаштво. *Финанцијска теорија и пракса*, бр. 2.
2. Dollar, D. and Kraay, A. (2001). Trade, Growth and Poverty. *Finance and Development*. Vol 38. No 3. IMF.
3. Deaton A. (2021). *COVID-19 and global income inequality*. LSE Public Policy Rev. 2021; 1 (4): 1; doi: 10.31389/lseppr.26. Epub 2021 May 3. PMID: 34308354; PMCID: PMC8301493.
4. Li S. (2016). *Recent Changes in Income Inequality in China*. Unesco; https://en.unesco.org/inclusivemethodology/sites/default/files/analytics/document/2019/4/wssr_2016_chap_15.pdf (10.09.2021).
5. Милановић, Б. (2021). *Инфлација*; <https://www.danas.rs/ekonomija/srbija-menja-deo-demokratije-za-veci-privredni-rast/> (11.09.2021).
6. Милановић, Б. (2021a). How China escaped, and Eastern Europe was felled by, the Volcker shock; <https://glineq.blogspot.com/2021/06/how-china-escaped-and-eastern-europe.html> (11.09.2021).
7. Милановић, Б. (2018). *Глобална неједнакост*. Нови Сад: Академска књига.
8. Милановић, Б. (2012). *Бојашаши и сиромаси*. Београд: Службени гласник.
9. Родрик, Д. (2013). *Парадокс глобализације*, Београд: Службени гласник.

Vladimir Vuletić

CHINA AND GLOBAL INEQUALITY

Abstract

The paper presents the main insights into the relationship between China's rapid economic growth in the past forty years and inequality as one of the core socialist values. It demonstrates that the explosive economic growth that China has experienced is one of the factors that has led to the increase in inequality within the country, but that it has also been key to putting a stop to and bringing about a slight decline in global inequality. It remains to be seen whether China is a global geopolitical player that will establish a world order dedicated to reducing inequality or a self-seeking actor pursuing its own interests without regard to the global order.

Keywords:

China, economic growth, income inequality, global income inequality.